

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN AVRUPA BİRLİĞİ VATANDAŞLIĞI KAVRAMINI ALGILAMALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Ali BALCI**
Gül TUNCEL***

ÖZET

“Avrupa Birliği Vatandaşlığı” ilkesi ulus-devletin dışında ve ötesinde bir vatandaşlık yaratılmasını amaçlayan deneyimdir. 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile yasallaşan “Avrupa Birliği Vatandaşlığı” politikası, bir Avrupa kimliği yaratılması yolundaki en önemli adım olarak kabul edilmiştir. 2010 yılında Avrupa Birliğinin (AB) dönem başkanlığını İspanya üstlenmiş ve altı aylık programına 1993’te yürürlüğe giren Avrupa Vatandaşlığı ilkesinin canlandırılması amacını gündeme getirmiştir. 2000’li yıllardan beri Türkiye’nin ilgilendiği en önemli konulardan biri olan Avrupa Birliğine giriş, daha müzakereler aşamasında olsa da bireylerin hayatını geniş ölçüde etkilemeye başlamıştır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği vatandaşlığının nasıl algılandığını ortaya koymak çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Zira Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla geliştirilebilecek Avrupa Birliği vatandaşlığı kavramının Türkiye’nin Avrupa Birliğine katılımı ve bütünleşmesi sürecinde yararlı olabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın problemini “İlköğretim öğrencileri Avrupa Birliği Vatandaşlığı kavramını nasıl algılamaktadır?” sorusu teşkil etmektedir. Araştırmanın yöntemi nicel ve nitel araştırma tekniklerinin birlikte kullanıldığı üçgenleme yöntemidir. Üçgenleme yönteminde nicel araştırma tekniği olarak anket, nitel araştırma tekniği olarak görüşme kullanılmıştır. Araştırmaya katılan çalışma grubu İstanbul ili ilköğretim okullarının 6, 7, ve 8. sınıflarında öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir. Anket uygulanan öğrenci sayısı 219, görüşme yapılan öğrenci sayısı ise 50’dir. Elde edilen veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Sonuç olarak ilköğretim öğrencilerinin Avrupa Birliği vatandaşlığı kavramı ile ilgili algıları konusunda kavramsal bir çerçeve çizilmiştir.

Anahtar sözcükler: Avrupa Birliği Vatandaşlığı, vatandaşlık algısı, sosyal bilgiler dersi.

* Bu makale 20-22 Nisan 2012 tarihli Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu’nda sözlü tebliğ olarak sunulmuştur”.

** Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalı. abalci@marmara.edu.tr

*** Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı. gul.tuncel@marmara.edu.tr

A STUDY ON PERCEPTIONS OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS ABOUT THE CONCEPT OF EUROPEAN UNION CITIZENSHIP

SUMMARY

The principle of European citizenship aims at creating a citizenship beyond nation-state. The policy of European citizenship which became legalized with the Maastricht Treaty's entry into force on 1 November 1993 is regarded as the most important step on the road to creating a European identity. Spain assumed the rotating presidency of the European Union in 2010 and brought forward in its 6-month program the purpose of reviving the principle of European citizenship that came into force in 1993. Turkey's EU membership that is one of the most important matters Turkey has been dealing with since the 2000s started to affect the individuals' lives on a large scale, although it is still in the process of negotiations. In this context, the purpose of this study is to put forth how European citizenship is perceived. The concept of European Union citizenship which can be developed through the Social Studies course is thought to be beneficial in the process of Turkey's accession to the European Union. Accordingly, the following question constitutes the problem of this study: "How do the elementary school students perceive the concept of European citizenship?" The method of the study is the triangulation method in which quantitative and qualitative research techniques are combined. In this method, questionnaire is used as a quantitative research method and interview is used as a qualitative research method. The research group that participated in the study was selected through random sampling among the 6th, 7th and 8th grade students attending elementary schools in İstanbul. The number of students surveyed is 219 while the number of students interviewed is 50. The acquired data is analysed through descriptive analysis. As a result, a conceptual framework is established to present perceptions of elementary school students about European Union citizenship.

Key words: European Union Citizenship, perception of citizenship, social studies course.

Vatandaşlık kavramı, Antikçağ'dan günümüze kadar kullanılan bir kavramdır. Platon'dan Habermas'a kadar birçok düşünürün üzerinde tartıştığı bir kavram olmasına rağmen, özellikle küreselleşme olgusu ile birlikte 21.yüzyıldan itibaren ulusal olduğu kadar uluslararası düzlemde de gündemi meşgul etmeye devam etmektedir (Doğanay, 2009: 19). "Avrupa Vatandaşlığı" kavramı ise 20. yüzyılın başlarında kullanılmaya başlanmıştır. "Avrupa Birliği Vatandaşlığı" kavramı 1992 yılına kadar herhangi bir antlaşmada yer almamıştır. Ancak Avrupa Yurttaşlığı yaratma düşüncesi Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Topluluğu'nda uzun yıllar varlığını hissettirmiştir. Hatta "Avrupa Yurttaşlığı", "Topluluk Yurttaşlığı", "Yurttaşların Avrupası" deyişleri yasal olarak birlik yurttaşlığının yaratılmasından çok daha önceleri kullanılmaya başlanmıştır (Yünel, 2007: 58).

"Avrupa Birliği Vatandaşlığı" ilkesi ulus-devletin dışında ve ötesinde bir vatandaşlık yaratılmasını amaçlayan deneyimdir. 01 Kasım 1993'de yürürlüğe giren Maastrich Antlaşması'nın 8. maddesi ile "Birlik Vatandaşlığı" düzenlenmiş ve Avrupa Birliği'ne üye devletlerden herhangi birinin vatandaşı konumunda olan bir kişinin birlik vatandaşı olacağı belirtilmiştir. Böylece topluluk hukukunun bir parçası durumuna gelen

Birlik Vatandaşlığının, üye devlet vatandaşlığına ek bir statü kazandırdığı görülmüştür (Kostakopoulou, 2005:233; Taşdemir ve Demir, 2002: 90; Saylan, 2007: 67, 71). Bir başka deyişle bir üye devletin üyesi olan her fert Birlik Vatandaşdır. Ancak Birlik Vatandaşlığının ulusal vatandaşlığın yerini almadığı, sadece ulusal vatandaşlığı tamamlayan bir statü olduğu ifade edilmektedir.

Maastrich Antlaşması'nda ilk kez anayasal düzeyde ele alınan Birlik Vatandaşlığı kavramı, geleneksel anlamda hak ve özgürlükleri içermekle birlikte katı, sürekli, uluslar üstü bir vatandaşlık modeli öngörerek geleneksel vatandaşlık olgusunun ötesine geçmektedir. Dinamik, etkili ve demokratik olarak sorumluluk sahibi bir Avrupa Birliği, hakların ifade edildiği, insan hakları ve sosyal hakların temel özgürlüklerle birlikte tanındığı ve korunduğu, Topluluk hukuki çatısı ile desteklenen “Birlik Vatandaşlığı” fikrini içinde barındırmaktadır (Saylan, 2007: 67, 71).

Avrupa Birliği; ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanların birbirini tamamladığı çok yönlü bir bütünleşme tasarımıdır. Bu bütünleşme tasarımı aynı zamanda Avrupa Birliği'nin hedefleri arasındadır. Çünkü bu bütünleşme ile “Avrupa Vatandaşlığının” oluşturulması ve Dünyada Avrupa'nın öneminin vurgulanması hedeflenmektedir. Kolektif bir Avrupa fikri meydana getirmek ve bu fikrin yaygın bir şekilde benimsenmesini sağlamak, bireylerin sahip olduğu Avrupa tasavvuru kadar “Avrupa Vatandaşlığı” kavramına yükledikleri anlamın ne olduğuna da bağlıdır (Özügurlu, 2009: 321; Dinç, 2009: 201). Bu bağlamda, Türkiye'deki ilköğretim öğrencilerinin Avrupa Birliği Vatandaşlığı kavramını algılamaları üzerine bir değerlendirmenin önemi ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda “İlköğretim Öğrencileri Avrupa Birliği Vatandaşlığı Kavramını Nasıl Algılamaktadır?” sorusuna cevap aranmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırmada; ayrıntılı, güvenilir ve derinlemesine verilerin elde edilmesi hedeflendiğinden nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Bunun için odak grup görüşmesi ve anket kullanılmıştır. Araştırmada bazı fenomenlerin incelenmesinde ve bu fenomenlerin birbirleriyle ilgisinde, farklı veri türlerinin toplanmasında ve farklı yargıların doğruluk derecelerinin yükseltilmesinde faydalı olduğu (Jick, 1983: 136; Patton, 1990: 187; Robson, 1993: 383) düşüncesiyle üçgenleme modeli (*triangulation*) kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmaya katılan çalışma grubu İstanbul ili ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarında öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir. Anket uygulanan öğrenci sayısı 219, görüşme yapılan öğrenci sayısı ise 50'dir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından biri anketdir. Anket, bireylerden sistematik ve standart bir şekilde doğrudan bilgi toplamanın bir yoludur (Taylor-Powell

& Hermann,2000:3; Altunışık vd. 2005: 68). Hazırlanmasında ve uygulanmasında uzman görüşü alınan bu anketin birinci bölümünde öğrencilere AB vatandaşlığının tanımları, hakları ve yükümlülüklerini niteleyen on adet önerme, ikinci bölümünde ise öğrencilerin AB vatandaşlığı konusundaki öz değerlendirmelerini içeren sekiz adet önerme yer almıştır. Bu anket öncelikle 50 kişilik bir pilot gruba uygulanmıştır. Bu uygulama sonrasında elde edilen veriler doğrultusunda düzenlenen form çalışma grubunun tamamına uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılan diğer veri toplama aracı odak grup görüşmesidir. Odak grup görüşmesinin tercih edilmesinin sebebi çalışma grubundaki bireylerin kendi bilgilerinden yola çıkarak araştırmanın konusu hakkında görüşleri ve tartışmaları (Krueger ve Casey, 2000: 4) tanımlayabilmektir. Odak grup görüşmesi okuryazarlık seviyesi daha düşük olan gruplarda (ilköğretim öğrencileri gibi) avantajlı bir tekniktir. Zira katılımcılar arasında etkileşimi sağlayarak verileri zenginleştirir (Carey, 1994: 226).

Verilerin Çözümlemesi

Anketten elde edilen veriler düzenlenip kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve istatistik programı aracılığıyla tanımlayıcı analize tabi tutulmuştur.

Odak grup görüşme oturumları tamamlandıktan sonra kayıt cihazlarıyla dikkatli bir şekilde kaydedilen veriler birebir yazıya dönüştürülmüştür. Elde edilen bu veriler daha sonra, araştırma sorularından yola çıkarak betimsel veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeveye göre veriler okunarak düzenlenmiştir. Düzenlenen bu veriler tanımlanarak, gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve veriler arşivlenmiştir (Ely vd. 1991: 145-150; Cohen & Manion, 1994: 292-296).

BULGULAR

Araştırmadan elde edilen verileri anketten elde edilen bulgular ve odak grup görüşmesinden elde edilen bulgular olarak iki bölüm altında incelenerek yorumlanmıştır.

Anketten elde edilen veriler

Örneklemin Avrupa Birliği (AB) vatandaşlığının getirileri ve götürüleri hakkındaki bilgi ve görüşlerini tespit etmek için iki bölümden oluşan bir anket uygulanmıştır. Bu anketin birinci bölümünde öğrencilerin AB vatandaşlığının tanımları, hakları ve yükümlülükleri ile ilgili önermelere, ikinci bölümünde ise öğrencilerin AB vatandaşlığı konusundaki öz değerlendirmeleri ile ilgili önermelere katılım dereceleri sorgulanmıştır.

Avrupa Birliği Vatandaşlığının tanımları, hakları ve yükümlülükleri ile ilgili bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilere uygulanan anketin birinci bölümünde Avrupa Birliği (AB) vatandaşlığının tanımları, hakları ve yükümlülüklerini niteleyen on adet önerme sunulmuş ve bu önermelere öğrencilerin katılım dereceleri tespit edilmiştir (Tablo1).

Tablo1. Avrupa Birliği vatandaşlığının tanımları, hakları ve yükümlülükleri ile ilgili bulgular

	Tamamen Katılıyor		Kısmen Katılıyor		Kararsızım		Kısmen Katılmıyorum		Katılmıyorum		Boş		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Avrupa Birliği Üye Devletlerinin vatandaşlığına sahip her birey Avrupa vatandaşı kabul edilir	113	53,6	46	21,8	34	16,1	1	0,5	15	7,1	2	0,9	211	100
AB vatandaşlığı, AB sınırları içinde dolaşım ve ikamet özgürlüğü sağlar.	121	57,3	38	18,0	32	15,2	3	1,4	15	7,1	2	0,9	211	100
AB vatandaşlığı, AB sınırları içinde Avrupa nezdinde şikâyet hakkı kazandırır	93	44,1	43	20,4	48	22,7	10	4,7	15	7,1	2	0,9	211	100
AB vatandaşlığı Yerel Seçimlerde Olduğu Gibi Parlamentoda da Seçilme ve Oy Kullanma Hakkı sağlar.	81	38,4	48	22,7	62	29,4	2	0,9	14	6,6	3	1,4	210	99,5
AB vatandaşlığı ulusal kimliğin tamamlayıcısı niteliğindedir	44	20,9	41	19,4	66	31,3	13	6,2	44	20,9	3	1,4	211	100
Avrupa Birliği Vatandaşları, ulusal mahkemelere dava açabilirler	99	46,9	40	19,0	41	19,4	7	3,3	20	9,5	4	1,9	211	100
AB sınırlarının içinde kendilerine yer edinen tüccarlar miktar sınırlaması olmaksızın ticaret yapma hakkına kavuşmuştur.	75	35,5	45	21,3	57	27,0	11	5,2	21	10,0	2	0,9	211	100
AB vatandaşlığı mesleki hayatın yanı sıra gündelik hayatta da olumlu düzenlemelere yol açmıştır	86	40,8	44	20,9	48	22,7	7	3,3	22	10,4	3	1,4	210	99,5
AB vatandaşlığı' AB vatandaşlarına temel haklara saygı gösterme yükümlülüğünü de getirmiştir	105	49,8	42	19,9	45	21,3	5	2,4	10	4,7	4	1,9	211	100
AB üyesi ülke vatandaşlarının 'AB vatandaşlığı ve AB vatandaşlığının getirdiği haklar' dan yeteri kadar haberdar değildir.	55	26,1	35	16,6	59	28,0	16	7,6	38	18,0	7	3,3	210	99,5

Anketin birinci bölümünden elde edilen Tablo 1'deki bulguları kısaca özetlemek gerekirse; Öğrenciler tarafından anketin birinci bölümünde yer alan önermeler arasında en olumsuz tepki “AB vatandaşlığı ulusal kimliğin tamamlayıcısı niteliğindedir.” önermesine yöneltilmiştir. Dikkat çekici olan nokta da bu önermeye “tamamen katılıyorum” ifadesini kullanan öğrencilerin yüzdesinin de aynı olmasıdır. Yine en fazla “kararsızım” yanıtının da bu önermeye verildiği görülmektedir. Bu da muhtemelen öğrencilerin, milli kimlik ile Avrupa kimliğinin bir potada nasıl sentezleneceği konusunda fikir oluşturmamış olduklarını göstermektedir.

Ankete katılan öğrencilerin çoğunluğu AB üye devletlerinin vatandaşlığına sahip her bireyin Avrupa vatandaşı kabul edilebileceği, AB vatandaşlığının AB sınırları içinde dolaşım ve ikamet özgürlüğü sağlayacağı, AB vatandaşlığının AB sınırları içinde Avrupa nezdinde şikâyet hakkı kazandıracığı, AB vatandaşlığının yerel seçimlerde olduğu gibi parlamentoda da seçilme ve oy hakkı kazandıracığı konusunda hemfikirlerdir. Öğrencilerin çoğunluğunun bu konu hakkındaki algıları, Türkiye'nin AB'ne giriş sürecinde gündemi en çok meşgul eden konular olarak medyada sıkça tartışılmasından dolayı oluşmuş olduğu düşünülmektedir.

Yine ankete katılan öğrencilerin % 50'sine yakın bir kısmı AB sınırlarının içinde kendilerine yer edinen tüccarların miktar sınırlaması olmaksızın ticaret yapma hakkına kavuşacağı, AB vatandaşlığının mesleki hayatın yanı sıra gündelik hayatta da olumlu düzenlemelere yol açacağı, AB vatandaşlığının AB vatandaşlarına temel haklara saygı gösterme yükümlülüğünü de getireceği konusunda olumlu fikir beyan etmişlerdir. Bu da göstermektedir ki öğrenciler, AB kriterleri doğrultusunda Türkiye'de yapılan düzenlemelerin farkındadırlar. Özellikle eğitim sistemindeki düzenlemeler, temel hak ve yükümlülüklerle verilen önem ve serbest ticaret imkânları sürekli tartışılan konular arasındadır.

Avrupa Birliği Vatandaşlığı Öz değerlendirmeleri ile ilgili bulgular

Anketin ikinci bölümündeki önermeler, öğrencilerin Avrupa Birliği (AB) vatandaşlığı konusu ile ilgili öz değerlendirmelerini içermektedir. Elde edilen bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Avrupa Birliği vatandaşlığı öz değerlendirmeleri ile ilgili bulgular

	Tamamen katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Kararsızım		Kısmen katılmıyorum		Katılmıyorum		Boş		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Avrupa Birliği vatandaşlığının ne demek olduğunu biliyorum	64	30,3	65	30,8	43	20,4	10	4,7	26	12,3	3	1,4	211	100
Avrupa Birliği vatandaşlığından haberdarım ama içeriği ile ilgili bilgi sahibi değilim	69	32,7	65	30,8	34	16,1	14	6,6	28	13,3	1	0,5	211	100
Avrupa Birliği vatandaşlığı ile gelen hak ve yúktúmlúlkler hakkında yeterli bilgiye sahibim	26	12,3	58	27,5	57	27,0	25	11,8	42	19,9	2	0,9	210	99,5
Avrupa Birliği vatandaşlığı ile ilgili hiçbir bilgim yoktur	26	12,3	38	18,0	29	13,7	33	15,6	80	37,9	4	1,9	210	99,5
Avrupa Birliği vatandaşlığı ile ilgili bilgileri televizyon ve basın yayın araçlarından öğreniyorum	76	36,0	53	25,1	35	16,6	14	6,6	31	14,7	2	0,9	211	100
AB vatandaşlığından gelecek haklara ihtiyaç duyduğumuzu sanmıyorum	56	26,5	34	16,1	52	24,6	20	9,5	47	22,3	1	0,5	210	99,5
AB vatandaşlarının ortak bir kültúre sahip olduğunu düşünüyorum	44	20,9	44	20,9	48	22,7	18	8,5	53	25,1	4	1,9	211	100
AB vatandaşı olmak için coğrafi olarak Avrupa'ya eklenmiş olmak gereklidir.	56	26,5	24	11,4	48	22,7	16	7,6	65	30,8	2	0,9	211	100

Anketin ikinci bölümünden elde edilen bulguları kısaca özetlemek gerekirse; Öğrencilerin yaklaşık 1/3'ü AB vatandaşlığının ne demek olduğunu bildiklerini, aşağı yukarı aynı çoğunluktaki bir öğrenci kitlesinin de AB vatandaşlığından haberdar oldukları ama içeriği hakkında bilgi sahibi olmadıkları vurgusunu yapmışlardır. Örneklemin kabaca 1/8'i ise AB vatandaşlığı ile gelen hak ve yúktúmlúlkler hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını ifade etmektedir. Yine öğrencilerin 1/3'ü tamamen, 1/4'ü de kısmen elde ettikleri bilgiyi televizyon ve basın yayın araçlarından elde ettiklerini belirtmişlerdir. Anketin bu bölümünde dikkat çeken bir diğer nokta da, öğrencilerin yaklaşık 1/4'ünün

tamamen, 1/6'sının kısmen AB vatandaşlığından gelecek haklara ihtiyaç duymadıklarını söylemeleridir. Türkiye'nin sürekli gündeminde olan AB'ye girme çabalarına rağmen öğrencilerin böyle bir çoğunluğunun AB'ye sırtlarını dönmüş olmaları dikkat çekici bir durumdur. Nitekim "AB vatandaşlarının ortak bir kültüre sahip olduğunu düşünüyorum" önermesinin herhangi bir derecesine verilen yanıtın çoğunluk arz etmediği görülmektedir. Anketin birinci bölümünde yer alan ve ulusal kimlik kavramının geçtiği önermede olduğu gibi öğrenciler, milli öğeler söz konusu olunca kararsız kalmaktadırlar.

Odak grup görüşmesinden elde edilen veriler

Anketten elde edilen bulguları desteklemek ve araştırmayı derinleştirmek amacıyla 50 öğrenci ile (5'er kişilik gruplar halinde) odak grup görüşmesi yapılmıştır. Odak grup görüşmesi, "Sizce Avrupa Birliği vatandaşlığı nedir?", "AB vatandaşlığı nasıl elde edilir?" ve "AB vatandaşlığı ne gibi haklar sağlar?" soruları çerçevesinde yapılandırılmıştır.

Avrupa Birliği vatandaşlığı nedir? Sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular

Çalışma gurubuna "Sizce Avrupa Birliği Vatandaşlığı nedir?" sorusu yöneltilmiş ve toplam 50 görüş alınmıştır. Alınan bu görüşler; hak ve özgürlükler, AB vatandaşı kimliği, serbest dolaşım - yerleşim kolaylığı ve olumsuz bakış şeklinde toplam dört farklı temada incelenmiştir. Katılımcıların bu temalardan en fazla "hak ve özgürlüklere" (%40) vurgu yaptıkları görülmüştür. Bunu %26'lık oranla "AB vatandaşı kimliği", %18'lik oranla "serbest dolaşım ve yerleşim kolaylığı", %16'lık oranla da "olumsuz bakış" temaları izlemiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3'de özetlenerek sunulmuştur.

Tablo 3'de görüldüğü gibi katılımcıların çoğu AB vatandaşlığı kavramı ile ilgili olumlu bir algıya sahiptir. Ancak 8 öğrenci, AB vatandaşlığı kavramını bir oyalama ve saçmalık olarak nitelendirmekte, neticede Avrupa Birliği'ndeki çoğu ülkenin Hıristiyan olduğunu ve Türk vatandaşı olmayı tercih ettiklerini ifade etmektedirler. Görüşmede de milli kimlik ve kültürel unsurlar söz konusu olduğunda öğrencilerin bir kısmının "katılmıyorum" yanıtını vermeleri ve bu hususta kararsız davranmaları ile görüşmede ortaya çıkan bu olumsuz bakışın paralellik gösterdiği düşünülmektedir.

Tablo 3. Avrupa Birliği vatandaşlığı nedir? Sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular

Temalar	Ortak ifadeler		f	%
Hak ve Özgürlükler	Avrupa kanunlarından, fırsatlarından, özgürlüklerinden yararlanmaktadır... Dünya ülkeleri ile eşit haklarda yaşamaktır... Avrupa'da yaşayan vatandaşların haklarına sahip olmak demektir... Avrupa'da yaşayabilme ve her türlü ihtiyacımı karşılama hakkına sahip olma... Ben AB vatandaşlarının tamamen özgür olduğuna inanıyorum... Daha fazla özgürlük... Kuralı bir vatandaşlık ve haklara saygılı olmak demektir...		20	40
AB vatandaşı kimliği	AB'ye üye olmak	AB'nin üyesi olmak... AB vatandaşlığı Ab üye ülkeleri kapsar... AB'ye girmiş ülkenin vatandaşı...	8	16
	Avrupa'da doğmak	Bir Avrupa ülkesinde doğmuş olmak... İnsanın milletinin toprakları Avrupa'da ise o insan AB vatandaşıdır... Avrupa'da yaşayan insanlara deniliyor...	5	10
Serbest dolaşım ve yerleşim kolaylığı	Avrupa ülkelerine rahatça seyahat edebiliriz... Vizede kolaylık sağlar... AB içinde dolaşım ve ikamet kolaylığının olmasıdır... Avrupa ülkelerine vize olmadan gidebilme... AB'ye mensup ülkelere vizesiz girebilme ve orada rahatça yerleşebilme...		9	18
Olumsuz bakış	Bir oyalama ve saçmalık... Berbat bir şey... Türk vatandaşı olmayı tercih ederim, neticede Avrupa Birliğindeki çoğu ülke Hıristiyan topluluğu... Avrupa Birliğine kölelik eden halk topluluğu... Başka bir devletin vatandaşı olmak...		8	16
Toplam			50	100

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu Serbest dolaşım kolaylığı ile elde edilecek hak ve özgürlükler açısından AB vatandaşlığı kavramına olumlu bakmaktadır. Diğer yandan bazı öğrenciler AB vatandaşlığını, Avrupa'da yaşamak ve AB üyesi olmak açısından birbirine karıştırmaktadır. Öğrenciler Avrupa'da doğanların ya da Avrupa'da yaşayanların AB vatandaşı olacağı konusunda yanlışya düşmektedirler. AB'ye üye olarak kabul edilen ülkelerin Avrupa kıtasına dâhil olan ülkeler olması öğrencileri böyle bir yanlışya düşürmüş olabilir.

AB vatandaşlığı nasıl elde edilir? Sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular

Çalışma gurubuna "AB vatandaşlığı nasıl elde edilir?" sorusu yöneltildiğinde katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar 5 farklı temada kategorize edilerek Tablo 4'de verilmiştir. Buna göre katılımcıların %38'i Şartlara uyumla, %30'u Üyelik yoluyla, %4'ü Doğum yoluyla yine %4'ü Kültürel unsurlarla AB vatandaşlığının elde edilebileceği görüşünü ileri sürmüşlerdir. %8 oranında ise olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

Tablo 4. AB vatandaşlığı nasıl elde edilir? Sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular

Temalar	Ortak ifadeler	f	%
Şartlara uyumla	AB vatandaşlığının kendine özgü kuralları vardır, bunun sayesinde elde edilir... AB'nin şartlarına uymak... Avrupa ülkelerinin kriterlerine uyuyorsak Avrupa vatandaşlığı elde edilir...	19	38
Üyelik yoluyla	Diğer AB devletlerinin ortak oyuyla AB vatandaşlığına mensup olunuyor... Yaşadığımız ülkenin AB'ye üye olmasıyla... AB üyesi devletlerin vatandaşı olmakla...	15	30
Doğum yoluyla	Annen baban Avrupalı ise... Avrupa'da doğunca... Avrupa ülkesinde doğarak ya da sonradan vatandaş olarak...	4	8
Kültürel unsurlarla	Avrupa kültürüne yakın bir kültürünüz ve tarihçeniz varsa Avrupa'nın davranış ve kültürünü benimsersiniz ve AB vatandaşı olursunuz... AB'ye üye ülkelerle yakın kültürel ilişkiler kurarak...	4	8
Olumsuz bakış	Elde etmek istemiyorum... Türkiye için hiçbir zaman... AB troykasına (Avrupa birliği, uluslararası para fonu (İMF) ve Avrupa merkez bankası) hizmet etmek...	8	16
Toplam		50	100

Tablo 4'de görüldüğü gibi öğrencilerin büyük çoğunluğu AB vatandaşlığını elde etme yolunun üyelik ve şartlara uyum vasıtasıyla açılacağına farkında bulunmaktadır. Bir önceki soruda olduğu gibi, bu soruda da AB vatandaşlığını elde etmeye olumsuz yaklaşanlar söz konusudur. Bir 8.sınıf öğrencisinin troyka kavramını kullanması ve içeriğinin bilincinde olması da dikkate değer bir durumdur. Bu da öğrencinin farklı kaynaklardan gündemi takip ediyor olduğunu göstermektedir. Diğer yandan bazı öğrenciler AB vatandaşlığı elde etme yolunun Avrupa kültürüne yakın bir kültür olmaktan veya bir anlamda ortak bir tarihçeye sahip olmaktan geçtiğini ifade etmektedirler.

AB vatandaşlığı ne gibi haklar sağlar? Sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular

“AB vatandaşlığı ne gibi haklar sağlar?” Sorusuna çalışma gurubunun verdiği yanıtlar beş farklı tema altında toplanmıştır. Bunlar “serbest dolaşım ve yerleşim hakkı”, “temel insan hakları”, “seçme seçilme hakkı”, “serbest ticaret hakkı” ve “olumsuz bakıştır”. Katılımcı görüşlerinin %28'i serbest dolaşım ve yerleşim hakkı, %24'ü temel insan hakları, %12'si seçme seçilme hakkı, %10'u serbest ticaret hakkı kategorilerinde toplanmıştır. Tespit edilen görüşlerin %26'sı ise olumsuz nitelik gösterir. Elde edilen bulgular Tablo 5'de özetlenerek sunulmuştur.

Tablo 5. AB vatandaşlığı ne gibi haklar sağlar? Sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular

Temalar	Ortak ifadeler	f	%
Serbest dolaşım ve yerleşim hakkı	<i>Tüm Avrupa ülkelerini rahatça ziyaret özgürlüğü... Avrupa'da vizesiz seyahat özgürlüğü... Avrupa'da yaşama hakkı... Avrupa ülkeleri arasında ulaşım, yerleşim gibi konularda yeni haklar verir...</i>	14	28
Olumsuz bakış	<i>Kendi ülkemizde neyse o ülkede kendimiz olacağımız için bir şey fark etmez... Şimdi sahip olduğumuz hakların dışında başka haklara sahip olacağımızı düşünmüyorum... Bence hiçbir şey sağlamaz, aksine zarar getirir. Çünkü şu an Türkiye'nin durumu iyi, bir de Avrupa'daki ülkelere bakın. Eğer AB'ye girersek bu Türkiye için felaket olur. 1-ülke krize sürüklenir. 2-borçlarımız artar. 3-sorumluluklarımız artar. 4- savaşa girebiliriz. 5-KKTC Rumların olur ve biz de kabul ederiz... Bazı insanlara yararı olacak derken bazı insanlara zararı olacağını düşünüyorum. AB'ye üye olmanın bize haklar getireceğini düşünmüyorum. Getirse de götürdükleri getirdiklerinden fazla olacak... İslam devletlerine hak sağlamazlar...</i>	13	26
Temel insan hakları	<i>Düşünce özgürlüğü... İş bulma... Rahat iş olanakları... Daha fazla özgürlük olabilir... Çevremizin daha düzenli olmasını ve duyarlı insanlar yetişmesini sağlar... Avrupa Birliği sınırları içerisinde çeşitli haklardan faydalanabilmek... İnsan hakları daha iyi bir şekilde güvence altına alınır... Aile kurma, barındırma, iş kurma gibi haklar... Düzenli bir hayat, yaşama özgürlüğü ve temiz yaşam... Sosyal aktivitelere katılma...</i>	12	24
Seçme seçilme hakkı	<i>Avrupa'da seçme ve seçilme hakkını kullanabilir... Seçilme ve oy kullanma hakkı...</i>	6	12
Serbest ticaret hakkı	<i>Sınırsız ticaret yapabileme... Tüccarların miktar sınırlaması olmadan ticaret yapma hakkı... Başka ülkelerde daha iyi koşullarda ticaret yapılabilir... AB sınırları içinde kendine yer edinen tüccarlar miktar sınırlaması olmaksızın ticaret yapma hakkına kavuşur...</i>	5	10
Toplam		50	100

Tablo 5'de görüldüğü gibi "AB vatandaşlığı ne gibi haklar sağlar?" sorusu yöneltildiğinde öğrenciler diğer sorulara göre daha fazla olumsuz algıya sahip bulunmaktadırlar. Bu da göstermektedir ki öğrenciler, AB vatandaşlığı kavramına olumlu yaklaşımlar da Türkiye vatandaşlarına sağlayacağı katkılar açısından pek fazla umut taşımamaktadırlar. Olumsuz algılarını dile getiren öğrencilerde kayda değer olan öğrencilerin gündemi takip etmeleri ve kendi ülkeleri için çıkarımda bulunabilmeleridir. Diğer yandan öğrencilerin %28 gibi bir kısmı AB vatandaşlığını serbest bir şekilde vizeye ihtiyaç duymadan Avrupa'da gezebilme ve dilerse orada yerleşip hayatını idame ettirme olarak görmektedirler. Yine %24'lük bir bölümü AB vatandaşlığını temel haklara sahip olma dolayısıyla daha özgür, daha rahat, daha iyi iş imkânlarının mevcut olduğu bir hayat olarak düşünmektedirler.

Bütün bu veriler ışığında, odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin yaklaşık %75'i AB vatandaşlığının yaşam standartlarını yükselteceği kanaatinindedir.

TARTIŞMA

İlköğretim *Öğrencilerinin* “Avrupa Birliği Vatandaşlığı” Kavramını Algılamalarının değerlendirildiği bu çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin Avrupa Birliği (AB) vatandaşlığı ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapabilecek kadar bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Bu bilgilerini televizyon gibi basın yayın araçlarından elde ettikleri belirlenmiştir. Yine araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu AB vatandaşlığını Avrupa ülkelerinde serbest dolaşım ve yerleşim hakkı ile eşdeğer görmektedir. Bunun yanı sıra Avrupa’da yaşayan vatandaşlarla aynı hak ve özgürlüklere sahip olunacağını düşünmektedirler. Sing’in (2009: 32) de belirttiği gibi Avrupa teknolojik üstünlüğün, ekonomik refahın, imrenilecek ulaşım ağlarının ve mükemmel eğitim kurumlarının simgesi olmaktadır. Böylece öğrenciler bütün bu fırsatlardan kendilerinin de yararlanacaklarını düşünmektedirler. Buna karşın AB vatandaşlığına olumlu bakan öğrencilerin büyük bir kısmı AB vatandaşlığından gelecek haklara ihtiyaç duymadıklarını da ifade etmektedirler. Hatta bazı öğrenciler Türkiye’nin şu anki durumunu Avrupa ülkelerinden daha iyi olarak değerlendirmekte ve AB’nin bize yarardan çok zarar getireceğini iddia etmektedirler.

Balcıoğulları ve Ayçin (2009), “İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Avrupa Birliği İle İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında öğrencilerin Avrupa Birliği ile ilgili az çok bilgi sahibi olduklarını, bu bilgileri ise özellikle televizyondan edindikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu açıdan iki araştırmanın sonuçları paralellik göstermektedir. Balcıoğulları ve Ayçin’in araştırmasında öğrencilerin genel olarak AB’ye girmenin Türkiye için yararlı olacağı sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak, bu çalışmada öğrencilerin önemli bir kısmını AB vatandaşlığının Türkiye’ye birtakım olumsuzluklar getireceği düşüncesi gündeme getirilmiştir. Bu açıdan iki çalışmanın sonuçları farklılıklar göstermektedir. Hak ve özgürlüklerin elde edilmesi yönünden ise özellikle yasaların daha sıkı uygulanması vb. konularda iki çalışmanın sonuçları birbirleriyle benzer özellikler göstermektedir.

Özügürlü (2009)’nun “Üniversite Gençliğinin Avrupa Birliği’ni ve Avrupa Vatandaşlığı Fikrini Algılaması” adlı araştırmasında Batı’nın tarihten kaynaklanan bazı nedenlerle Türkiye’ye yönelik olumsuz algısı ve yaklaşımının genç kesimde bazı kuşku yaratan sebepler olduğunu, dolayısıyla bazı kesimlerde “AB olmadan da olur” yaklaşımının ağır basabildiği sonucunun ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda araştırmamızda olumsuz fikir beyan eden görüşler dikkate alındığında bu araştırmayla örtüşen benzerlikler olduğu ileri sürülebilir. Çünkü katılımcıların önemli bir kısmının AB vatandaşlığına olumsuz yaklaşımlar gösterdiği tespit edilmiştir.

İlköğretim *Öğrencilerinin* “Avrupa Birliği Vatandaşlığı” kavramını algılamalarının değerlendirildiği bu çalışmada edilen sonuçlar doğrultusunda; Türkiye’nin AB’ye giriş çabaları göz önüne alınarak, geleceğin yetişkinleri olan ilköğretim öğrencilerinin, bu konuda daha açık ve olumlu bir algı geliştirebilmeleri için okullarda açıklayıcı, bilinçlendirici ve aydınlatıcı seminer ve etkinlikler yapılarak öğrencilerin ufkunun

geliştirilmesi önerilmektedir. Hatta Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının sekizinci yarıyılında yer alan “Sosyal Proje Geliştirme” dersi, hem üniversite gençliğinin konuyla ilgili bilinçlenmesini hem de onların bu konuda hazırlayacağı projeleri ilköğretim okullarında uygulaması, ilköğretim öğrencilerinin aydınlanmalarının sağlanması açısından işe koşulabilir.

KAYNAKLAR

- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2005). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Sakarya Kitabevi. Sakarya.
- Balcıoğulları, A & Ayçin, A. A. (2009). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Avrupa Birliği İle İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *I. Uluslar Arası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu*. 28-30 Mayıs 2009 Uşak. 1-9.
- Cohen, L. & Manion, L. (1994). *Research Methods in Education*. (4th Edition) Routledge. London & New York.
- Dinç, E. (2009). Öğretmen Adaylarının Avrupa ve Avrupa Vatandaşlığı Hakkındaki Görüşleri. *I. Uluslar Arası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu*. 28-30 Mayıs 2009 Uşak.188-196.
- Doğanay, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Algısı ve Eylemlerinin Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Değerlendirilmesi. *I. Uluslar Arası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu*. 28-30 Mayıs 2009 Uşak. 18-36.
- Ely, M., Anzul, M., Friedman, T., Garner, D. & McCormack Steinmetz, A. (1991). *Doing Qualitative Research: Circles within Circles*. The Falmer Press. UK & USA
- Jick, T. (1983). Mixing Qualitative and Quantitative Methods: Triangulation in Action. In J. V. Maanen (Ed.). *Qualitative Methodology*. (135-148). Sage. London.
- KostakopoulouIdeas, D. (2005). Norms and European Citizenship: Explaining Institutional Change. *The Modern Law Review*. Volume 68, Issue 2, pages 233–267, March 2005.
- Krueger, R. A. & Casey, M. A. (2000). *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research*. Thousand Oaks. CA: Sage.
- Özüğurlu, 2009. Üniversite Gençliğinin Avrupa Birliği'ni ve Avrupa Vatandaşlığı Fikrini Algılaması. *I. Uluslar Arası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu*. 28-30 Mayıs 2009 Uşak. 312-317.
- Patton, M. Q. 1990. *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Sage Publications. London.
- Robson, C. 1993. *Real Word Research*. Blackwell. UK & USA.

- Saylan, S. E. 2007. *Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Gelişim Süreci*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslar arası Ekonomik İlişkiler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Signh, S. 2009. *Understandings of European citizenship: A post-colonial perspective*. In D. Dolejsiova & M. A. G. Lopez (eds). *European Citizenship-In the Process of Construction*.18-32. Council of Europe Publishing. Paris.
- Taşdemir, H. & Demir, H. 2002. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı. Ankara *Avrupa Çalışmaları Dergisi*. Cilt 2. No 3. Güz 2002. 85-100.
- Yünel, D. 2007. *Avrupa Birliği'nin Demokratik Meşruiyetinin Sağlanması da Avrupa Yurttaşlığı Kavramının Etkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.